

Алкоголь, пияцтво та хміль у віршах Климентія Зіновієва, Лазаря Барановича і Данила Братковського

Стаття присвячена темі алкоголю у творчості трьох українських письменників епохи Бароко – Климентія Зіновієва, Лазаря Барановича і Данила Братковського. П. Куліш і В. Перетц, оцінюючи творчу спадщину Климентія, дійшли висновку, що цей автор справжній любитель доброї випивки, однак детальний розгляд написаних Климентієм віршів доводить: поет був не пропагандистом пияцтва, а прихильником саме помірною пиття. І хоча деякі твори письменника за своїм змістом і настроєм дійсно нагадують п'яні оди, вони усе ж відрізняються від більшості його текстів, присвячених вживанню і виготовленню спиртних напоїв, і є радше дотепним жартом, а не життєвим маніфестом. Також вірші на алкогольну тематику наявні у доробку Лазаря Барановича і Данила Братковського. Братковський і Баранович, на відміну від Климентія, виявляють більше іронії, ніж дидактизму, однак вони так само усвідомлюють згубну природу пияцтва, ту страшну роль, яку відіграє це явище у процесі деградації людини і соціуму.

Ключові слова: Климентій Зіновієв, Лазар Баранович, Данило Братковський, Бароко, поезія, алкоголь

Рукописна збірка Климентія Зіновієва «Вірші. Приповісті посполиті» посідає особливе місце в українській літературі епохи Бароко. Оцінюючи творчу спадщину цього письменника, Валерій Шевчук пише: «Климентій не тільки прожив странницьке і страдницьке життя, але й піднявся на подвиг у середині віку свого дати його образ, створивши... універсальну картину» [4, с. 14]. І справді творам мандрівного ієромонаха, який жив на зламі XVII і XVIII ст., властивий дуже широкий тематичний діапазон. Віршописець звертає увагу на різні життєві ситуації, на природні явища і стихії, на людські чесноти і вади, на ремесла і народні прислів'я та приказки. Не обходить він стороною і проблему пияцтва. Пантелеймон Куліш у присвяченій Климентію науковій розвідці «Климентий украинский стихотворец времен гетьмана Мазепы» [2], яка була в 1859 р. надрукована у журналі «Русская беседа» (згодом у журналі «Основа» в 1861 р.) стверджує, що цей чоловік був «одинаково строг и безпощаден ко всему, что противно его понятиям о добрѣ и злѣ. Он смягчается только перед людьми знатными и

богатыми, да перед музыкантами и хмѣльными напитками, которые хвалит безусловно» [2, с. 168-169]. Куліш розглядає кілька віршів, які присвячені виготовленню і споживанню алкогольних напоїв – «О купцах и о продавцах фальшивых...» [1, с. 47], «О крылошанах, збытне трунок горѣлчаныи заживающих...» [1, с. 172], «Вѣрши похвалныє любячим пиво пити...» [1, с. 208]. Наводячи уривки цих творів, дослідник намагається викрити лукавство і лицемірство їхнього автора, який «в качествѣ моралиста, считал долгом своим проповѣдовать воздержаніе от хмѣльных напитков, так как с неосторожно выпившими случаются разныя неприятности, но пьяниц вообще увѣщавает он снисходительно...» [2, с. 171]. Куліш переконаний, що зловживання хмільним трунками було для Климентія звичним явищем, оскільки «Он простодушно называет класс людей, к которому принадлежит, *трунковыми людьми*... Подвиг у него означает не болѣе, как буквальное выполнение дѣла, которое не имѣет, по его мнѣнію, никакой связи с трезвою и благочестивою жизнію» [2, с. 172]. Про «алкогольні» вірші Климентія говорить і Володимир Перетц у статті-передмові «Вірші ієромонаха Климентія, Зіновієва сина» (1912 р.) [3]. Перетц дещо м'якше оцінює згаданий вище твір «О крылошанах...», не звинувачує його автора у гріховності і лицемірному святенництві, натомість просто відзначає, що поет «був людиною товариською та й не ворожий тому, щоб провести з приємністю час за чаркою з письменними людьми» [3, с. 12]. Водночас учений не без іронії називає «Вѣрши похвалныє любячим пиво пити...» правдивим панегіриком пияцтву, після чого згадує текст, який містить похвалу виноробам «О винниках, іли о винокурах, або теж о горѣлчаниках, що горѣлки робят у винницах...» [1, с. 145] і загалом характеризує Климентія Зіновієва як прихильника помірною пиття.

Вірші на алкогольну тематику знаходимо й у доробку Лазаря Барановича та Данила Братковського, що свідчить про зацікавлення поетів цією проблемою. Мета статті – розглянути мотиви алкоголю, пияцтва та хмелю у творчості трьох українських письменників епохи Бароко – Климентія Зіновієва, Лазаря Барановича і Данила Братковського.

Зважаючи на різні потрактування алкогольної тематики у творчості Климентія Зіновієва, варто з'ясувати, чия ж оцінка об'єктивніша, а тому звернемося до масиву текстів, присвячених

пияцтву. Аналіз більшості з них приводить до висновку: поет займав досить категоричну позицію і вважав, що зловживання хмільними трунками – зло, з яким треба боротися. Зокрема про це свідчить вірш «От zde починаються вѣршы, о пянѣствѣ и о п'яницях»:

Останся человѣче пянства проклятого:

бо часом нагле люде умырают з того.

А хоч пии да помѣрно жеб не много тратыл
або жебыс и всея худобы не зтратыл.

Бо пянному здастся же и козы в золотѣ:

а сам валяється як свинія в болотѣ... [1, с. 86–87].

Своє зневажливе ставлення до цього явища Климентій виражає за допомогою народного фразеологізму й антитези «kozy в золотѣ» – «свинія в болотѣ», демонструючи тим самим добре почуття гумору і версифікаційну майстерність. П'яниця не лише шкодить своєму матеріальному становищу, а й грішить перед Богом та іншими людьми, про що мова йде в наступному вірші («О хоробѣ з пянства бываемои» [1, с. 87]). Алкоголь вводить людину в оману, позбавляючи її адекватного світобачення і ясного розуму. І хоч Климентій застерігає читача насамперед від пияцтва як такого, можна припустити, що вищенаведений вірш має дещо глибше значення: гріх, проти якого неодноразово виступав автор, діє на людину подібно до вина, додає упевненості в дерзанні, наділяє почуттям безкарності і примарної могутності. Отож образ вина можна потрактувати як метафору нечестивого життя, що ним упиваються люди. Але слід звернути увагу й на два останні рядки вищенаведеного уривку – у них поет наче обмовлюється, даючи у такий спосіб своєрідну індульгенцію хмільним трункам: тут автор, вочевидь, спирається на слова апостола Павла, який радить уживати трохи вина молодому християнинові Тимофію [1Тим. 5: 23]. Схожу думку містять і деякі інші тексти Климентія (їх буде розглянуто нижче), у яких віршописець виправдовує і дозволяє помірне вживання алкогольних напоїв.

Той, хто обрав гріховну стежу, не здатен тверезо оцінювати реальність й усвідомити всю повноту своєї відповідальності перед Богом. Пияцтво у тогочасній Україні XVII–XVIII ст. набуло настільки великого поширення, що непитущі люди викликають у Климентія щире здивування (вірш «О незажывающих вина сирѣч горѣлки або теж и всякого хмѣльного напитку»): «К подывенью

особном и тые бывають / що жадных трунков пяных нѣгды не вжывають» [1, с. 87]. Цікаво, що поет вважає непитущих не стільки праведниками, скільки підозрілими особами, які відмовилися від алкоголю через свої минулі гріхи:

Бо кождии фантазѣю может причитати:
 для котрой праве мусѣл пити перестати.
 Або зъмовят безмѣрно худобу пропивал:
 або теж неуважно з людьми ся задырал [1, с. 87].

У цитованому вірші автор уживає польське прислів'я, яке влучно характеризує природу пияцтва: «Знат то ведлуг слов лядзских нещенское гарло / вшытко добро, цо было у дому пожарло» [1, с. 88]. Разом з тим поет усвідомлює, що згубні наслідки має не просто пиття вина як таке, а надмірне споживання сього трунку («Тым то мовят не вино леч пянство проклято / даи Боже жеб от всѣх оно было отнято» [1, с. 88]). Алкогольний дурман є серйозною перешкодою на шляху духовного очищення. Молитва п'яного, на думку Климентія Зіновієва, не важить в очах Всевишнього нічого (вірш «О пянствѣ, и еше»):

І хоч бы пянии нѣгды Богу ся не молил:
 воістынну в тои речи вовѣк бы не згрѣшыл.
 Гди пяного таково мовят моленіє:
 як фарысеиско негдыс было хваленіє [1, с. 89].

Звернімо увагу на епітет «фарысеиско». Фарисеями за часів Ісуса Христа називали учителів закону, книжників, людей, що мали право наставляти інших. Парадокс полягає в тому, що саме вони стали найбільшими ворогами Христа, видали Його римській владі і наполягли на винесенні Йому смертної кари. Ісус говорив про них як про лицемірів і попереджав про кару за лжеправедність. Багато фарисеїв, як говорить Святе Письмо, провадили подвійне життя, дбаючи про зовнішню чистоту, а самі були всередині як гроби, повні кісток й усілякого тліну [Матв. 23: 27]. Відтоді слово «фарисей» означає нещирість і підступ. Молитва п'яного для Климентія – це молитва людини, яка не розкаюється у тому, що вчинила, але все одно хоче удостоїтися Божого благословення. Фарисейське хваління гідне відповідної нагороди:

Прето вдостои нас Боже часты мытарейскои:
 быхмо не отримали платы фарысеискои.
 І даи Господи всяким людям пит помѣрно:
 абы не оскорбляли тя Творца безмѣрно [1, с. 89].

У цьому уривку бачимо алюзію на євангельську притчу Ісуса про священика й митника, що одночасно молилися до Бога [Лк. 18: 9-14]. Священик був сповнений самовпевненості й гордині, він зневажав митника, який, однак, розкався у своїх гріхах щиро, тому й дістав од Всевишнього прощення. У такий спосіб поет натякає, що смирення і вміння визнати свої помилки є важливішим за суспільну повагу, високий соціальний статус і навіть духовний сан.

Цікаво, що Климентій, виступаючи за помірковане вживання хмільних напоїв, навіть стверджує, що пити можна і во славу Творця: «Тылко абы во славу твою выпивали / и трезвым смыслом тебѣ хвалу отдавали» [1, с. 89]. У вірші «О винѣ або теж о горѣлцѣ» поет говорить, що алкогольні трюнки дані людині Богом:

Дав Бог и горѣлчаныи трунок на пожиток:
а хто збытне будет пит не идет у пожиток.

А ін хоч бы и мало пив то не панует:
але власне руками сылу одиимует [1, 88-89].

Отже, вино й горілка також можуть бути корисні. Сам Христос на весіллі в Канні Галилейській перетворював воду на вино [Ів. 2: 1-12]. Також варто згадати притчу Ісуса про старі міхи й молоде вино, де цей напій символізує мудрість і Боже вчення [Лк. 37-39]. Проте Климентій одразу попереджає читача: пиття хмільних напоїв добре лише тоді, коли людина знає міру. Тим, кому вони шкодять навіть у невеликих дозах, краще не вживати їх узагалі: «Звлаща хто на голову будет хоровати / добро б такому отнюд еи не вживати» [1, с. 89].

Письменник усвідомлює, що дві протилежності - пияцтво і тверезість – не можуть ужитися одна з одною. Цю думку Климентій висловлює у вірші «О трезвых и о пияных»:

Если мовят трезвому мощно з пяным жити:
то может и порося из вовком пожити.

Тылко ж не мощно сему слову вѣровати:
жеб мощно поросяти з вовком пробувати [1, с. 89].

Будучи переконаним у неможливості такого добросусідства, автор робить вибір на користь тверезості («Прето даи Боже быхмо в трезвости кохали / бы тебе нѣгды, и твои люд не оскорбляли» [1, с. 90]).

Продовжуючи порівнювати тверезість із пияцтвом, поет у двох наступних віршах ставить тавро на першому з цих явищ і возвеличує

друге. Ось уривок з твору «І сиє тому ж подобное, о пяных, и о неписменных»:

Яко тяжко трезвому из пяным обытат:

такo и писменному из простым пробуват.

Бо в простого мужька простыи ест обычаи:

а в писменных особныи полѣтычныи звычаи [1, с. 90].

Як бачимо, тверезих людей автор прирівнює до письменних, а п'яниць – до невігласів. Освіченість (знання грамоти, історії, літератури тощо) в багатьох народів асоціювалася зі світлом ще з давніх часів (напр., в античних греків і римлян). Корисні знання і розвинений розум дають змогу помічати те, що приховане від звичайного ока. Ті, хто відмовляються від алкогольного дурману, бачать світ набагато чіткіше, ніж пияки, що, подібно до неписьменних варварів, перебувають у темряві своєї глупоти. Освіта була у великій пошані і серед християн. Біблійний цар Соломон, діставши од Бога мудрість, став одним з найвизначніших інтелектуалів свого часу. Христос обирав собі послідовниками не лише рибалок і митників, а й добре освічених людей, як фарисей Савл (апостол Павло), що цитував грецьких поетів [Дії 17: 28]. Климентій, будучи грамотною людиною, полемізує з тими, хто виступає проти «письменних». Важливим є те, що поет, порівнюючи п'яниць із невігласами, не гордує ними, а просто говорить про їхню інакшість. Автор усвідомлює, що такі люди теж мають право на Божу милість і до них треба ставитися з любов'ю.

Вірш закінчується низкою народних прислів'їв, що закликають до помірності у питві:

Добро тому пит, в ком хмѣл спит.

и паки: пий да ума не пропии.

и еше: пии да не выи.

и зьнову ж, пий да не впиваися, меж чужыми людьми выстерѣгаися:

бо хмѣл мовит безпечне, да не статечне [1, с. 90].

Прагнучи бути об'єктивним у своїх оцінках, Климентій стверджує, що поняття «тверезість» не є тотожним поняттю «праведність», і що п'яні люди так само здатні на добрі вчинки. Але все ж поет доходить висновку, що шкоди од вина набагато більше, ніж користі, тому для спасіння своєї душі слід перебувати у тверезості: вірш «О обычаях людских, же в пяных иные обычаи, а в

trzeźwych ińnych, або добрых, або теж злых». У цьому вірші автор вдається до іронії, щоб підкреслити головну думку твору. Поет стверджує, що хміль може збороти навіть Божого посланця: «Іли зас гды аггел Божии з неба пришол / да на земли ся упил, то без штуки б не одыишол» [1, с. 91]. Климентій навмисне говорить про янгола не врочисто й піднесено, а з уїдливою гіркотою – якщо вже він не встояв перед алкогольним дурманом, то слабка і грішна людина не встоїть і поготів:

Бо хмѣл здавна такую в собѣ справу маєть:

же наибольшей на злоє людеи привождает.

А до доброго барзо мало он приводит:

тылко все людеи розных до лихого зводит [1, с. 91].

Вірші, присвячені пияцтву, знаходимо у доробку інших барокових віршописців – Лазаря Барановича (збірка «Lutnia Apollinowa» [5], видана 1671 року у Києві) і Данила Братковського (збірка «Świat po szczęści przeuzranu» [6], видана 1697 року в Кракові). Недарма В. Шевчук, говорячи про спробу Климентія створити масштабну картину життя, згадує саме цих двох письменників, які «так само ставили перед собою таке завдання» [4, с. 14-15], адже подібність їхньої поетичної спадщини до творчості мандрівного ченця більш ніж очевидна. У книзі Барановича бачимо своєрідний міні-цикл «O pijanństwie», що складається з двох невеликих за обсягом творів – «Chmiel – mel» та «Śpiewasy – pijasy». В обох віршах поет вдається до гри словами і смислами, що видно вже з їхніх назв, обидва тексти просякнуті іронією. Акцентуючи на подібності слів, письменник зіставляє їхні значення і на основі цього зіставлення робить дошкульні висновки (вірш «Chmiel – mel»):

Chmiel w swym imieniu se mel ma schowany,

Kto go rozsyca wodą, bywa pijany.

Za ten grzech postaw na ołtarzu świecę,

Wieszli do cerkwie ktorędy ulice! [5, с. 311].

«Mel» – одиниця виміру частоти звуку. У такий спосіб автор натякає на звичку п'яних людей співати, також поет радить тому, хто випив, поставити свічку у церкві – місці, де так само лунають співи. Проте не лише іронія присутня у вірші – в останніх рядках вона поступається місцем урочистості («Słowa twe, Panie, nad miód słodsze pięję...» [5, с. 311]). Слід звернути увагу на те, що у польській мові слова «pięję» (п'є) і «pięję» (співає) є паронімами: поет навмисне

заміняє перше слово на друге, вставляючи лексему «рієґ» у здавалося б чужорідний контекст. Це також частина мовної гри, за допомогою якої Баранович прагне вразити читача і наштотхнути його на певні роздуми. Дослівний переклад передостаннього рядка твору виглядає так: «Слова твої, Боже, солодше за мед п'ються...». Митець у такий спосіб говорить про сприйняття людиною Божого Слова (Біблії), а також відсилає до євангельського сюжету - розмови Ісуса з самарянкою біля колодязя [Ів. 4: 1-15].

До словесної гри Баранович вдається і в другому вірші («Śpiewacy-rijasy»). У жартівливому тоні поет зіставляє спів з процесом вживання хмільних трунків («Riją so рієґą spiewacy rijasy...» [5, с. 356]), жонглюючи при цьому не лише паронімами, а й омонімами («kwarta» – спеціальний термін, що означає музичний інтервал, і «kwarta» – куваль з хмільним напоєм):

Jeśli tercyję znasz – nie znam statecznie,
Gdy kwartę trzymasz – kwartę znasz koniecznie;
Kwartę trzymając, kwartę rachujecie,
Jedna, druga, trzecia, tak pauzujecie [5, с. 356].

Письменник ніби дивиться на пияків з поблажливою усмішкою і навіть порівнює їх з небесним хором янголів: «Śpiewacy byście wszyscy dostali / gdzie chor anielski wiecznie Boga chwali / tam się upiją z obfitości domu...» [5, с. 356]. На відміну від Климентія, Лазар Баранович більше висміює, ніж викриває п'яниць, і займає не таку жорстку і менторську позицію.

Іронізує над пияцтвом і Данило Братковський, який у вірші «O chmielu» робить спробу виправдатися чи навіть висповідатися перед читачем:

Kiedy kto komu piiany so zawini,
Nazajutrz mówi, chmielnicki to czyni.
Wszystko potrzebzu chmiela wymiemy,
A gdy piemy, iak w beczkę liemy [6, с. 6].

На перший погляд відповідальність за негідну поведінку автор покладає на алкогольні напої, а не на людину, яка ці напої вживає («Spytasz go potym, iak się Pan macie / Chmiel chmiela robił, nie iam się bił, bracie» [6, с. 6]), оскільки сам не цурається хмільних трунків і веселої компанії, як це видно на прикладі тексту «Autor do siebie», де поет змальовує себе легковажним завідником корчми, який настільки охочий до спиртного, що гребує ні лицемірством, ні

підлабузництвом заради нової порції випивки: «Na słodkowitym gdy winie zasięde / kto wina kupi wychwalać go będą» [6, с. 8]. Отже, Данило Братковський цілком підпадає під характеристику, яку дав Климентію Зіновієву В. Перетц, ба навіть під нищівну характеристику П. Куліша. Одначе про цілковиту прихильність Братковського до бешкетників і пияків говорити теж не варто, бо у творі «Іак рііасу рііаіа» поет відмежовується від їхнього середовища, прибравши позу цікавого спостерігача:

Kat go wie, jak to рііасу рііаіа,
Naywiększey pełney nigdy nie maіа.
Brzuch nie beczułka, beczułka się wleіe,
A mnie od serca głowa zaboіeіe [6, с. 16].

Спираючись як на власний життєвий досвід, так і на досвід своїх сучасників, Данило Братковський, подібно до Климентія, робить щодо алкоголю невтішний висновок: «Wypisać trudno, co ten Pan chmiel robi / kaźdego szpeci, nikogo nie zdoіi» [6, с. 15]. Варто зазначити, що Климентій Зіновіїв так само вдається до персоніфікації хмелю у згадуваному раніше творі «Вѣрши похвалныє любячимъ пиво пити...»:

А в головѣ здоровыи, все не перебирай:
да вшелякии напитокъ заровно выпивай.
Бо в жорна добрыє що вкинъ мовять то зъмеле:
похвали и ты мене за то честныи хмеле [1, с. 209].

Цей вірш має бадьорий і веселий настрій, твердження про користь уживання пива і пораду заставити власні штани, аби роздобути гроші на корчму. Поет звертається до хмеля як до патрона усіх любителів міцних напоїв і навіть вдостоює його епітетом «честныи», у такий спосіб, можливо, натякаючи на те, що алкоголь робить людину більш відвертою у словах і вчинках. Одначе даний текст аж ніяк не можна назвати життєвим маніфестом, про що свідчить бурлескний тон, у якому він писаний. Швидше за все це просто данина веселій вдачі автора, який не цурався вдалого жарту.

У підсумку можна стверджувати, що ставлення Климентія Зіновієва до хмільних напоїв можна охарактеризувати як помірковане. Письменник не був ані лицемірним законником, ані оспівувачем безвідповідальності і пияцтва. Він не гребував чаркою у добродушному товаристві, проте усвідомлював, яку велику небезпеку для людини і суспільства становить хвороба алкоголізму, тож цілком

свідомо обрав позицію пропагандиста помірною пиття. У цьому сенсі висновки В. Перетца є більш об'єктивними і точними, ніж ті висновки, до яких дійшов П. Кулиш. Неодмінним супутником «алкогольних» віршів Климентія є гумор, це ріднить його твори з віршами Лазаря Барановича і Данила Братковського. Усі три поети залюбки іронізують над тими, хто опинився в тенетах Бахуса, але при цьому не забувають наставляти чительника на істинну путь.

Література

1. Климентій Зіновіїв. Вірші. Приповісті посполиті. Київ: Наукова думка, 1971. 390 с.
2. Кулиш П. Обзор украинской словесности. И. Климентий. *Основа*. Санкт-Петербург, 1861. Січень. С. 159–234.
3. Перетц В. Вірші ієромонаха Климентія. З передмовою В. Перетца. *Пам'ятки українсько-руської мови і літератури. Археографічна комісія наукового товариства імені Шевченка*. Т. VIII. Львів, 1912. 228 с.
4. Шевчук В. Климентій Зіновіїв та його книга буття українського народу. *Золоте чересло: книга народних ремесел, звичаїв та побуту в Україні, писана Климентієм Зіновієвим, поетом кінця XVII – початку XVIII ст.* Київ, 2009, 336 с.
5. Baranowicz Ł. *Lutnia Apollinowa każdej sprawie gotowa*. Kijów, 1671. 560 s.
6. Bratkowski D. *Swiat po części przezyrany*. Kraków, 1697. 166 s.

References

1. Zinoviiv K. *Virshi. Prypovisti pospolyti* [Poems. Commonwealth Proverbs]. Kyiv, 1971. 390 p. [in Ukrainian].
2. Kulysh P. *Obzor ukraynskoi slovesnosti. Y. Klymentyi* [Review of Ukrainian Literature. I. Klymentii]. In: *Osnova*. Sankt-Peterburh, 1861, pp. 159–234. [in Russian].
3. Peretts V. *Virshi iieromonakha Klymentiia. Z peredmovoju V. Perettsa* [Poems of Hieromonk Clementy. With a foreword by V. Peretts]. In: *Pamiatky ukrainsko-ruskoi movy i literatury. Arkheohrafichnoho komisiia naukovoho tvarystva imeni Shevchenka*. vols. VIII, 1912, 228 p. [in Ukrainian].
4. Shevchuk V. *Klymentii Zinoviiv i yoho knyha buttia ukrainskoho narodu* [Klymentii Zinoviiv and his book of being of the Ukrainian people]. In: *Zolote chereslo: knyha narodnykh remesel, zvychaiv ta pobutu v Ukraini, pysana Klymentiiem Zynoviievym, poetom kintsia XVII pochatku XVIII st.* [in Ukrainian].
5. Baranowicz Ł. *Lutnia Apollinowa każdej sprawie gotowa*. Kijów, 1671, 560 p. [in Polish].
6. Bratkowski D. *Swiat po części przezyrany*. Kraków, 1697, 166 p. [in Polish].

Maksym Merkulow. Alcohol, drunkenness and hop in poems of Klymentii Zinoviiv, Lazar Baranovych and Danylo Bratkovskyyi. The article deals with the

topic of alcohol in the works of three Ukrainian writers of the Baroque epoch - Klymentii Zinoviiev, Lazar Baranovych and Danylo Bratkovskyyi. Assessing Klymentii's literary heritage, Panteleimon Kulish and Volodymyr Peretz came to the conclusion that this author was a true lover of good drinking, however, a detailed examination of the poems written by Klymentii Zinoviiev has shown that the poet was not a promoter of alcohol abuse, but an advocate of moderate drinking since he was well aware of the effect of excessive consumption of alcoholic beverages that led to impoverishment, fights and scandals. Klymentii characterizes drunken people as foolish and unwise, comparing them to the ignorant and the blind. Although some of the writer's works are reminiscent of an ode to drunkenness in their content and mood, they are still different from most of his works about the use and manufacture of alcoholic beverages. They are witty jokes rather than a life manifest. Alcohol themed poems can also be found among the works of Lazar Baranovych and Danylo Bratkovskyyi. Bratkovskyyi and Baranovich, unlike Klymentii, express irony rather than didacticism; however, the authors appear to be aware of the harmful effect of drinking as well as of an awful role this phenomenon plays in the process of human and social degradation.

Key words: Klimentii Zynoviiev, Lazar Baranovych, Danylo Bratkovskyyi, Baroque, poetry, alcohol

Меркулов Максим Робінович – молодший науковий співробітник Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України, maksymmerkulow32@gmail.com

УДК 821.161.2'04.02:7.034]:94(477)"1647/17":355:82-94

Лариса Семенюк

Візія козацтва у творах польської та української історіографічної прози барокового періоду

У статті розкрито особливості бачення козацтва українськими літописцями періоду Бароко у відповідь на негативні стереотипи про козаків, сформовані польськими хроністами. Автори історіографічних творів межі XVII–XVIII ст. обґрунтовують думку про козацтво як особливий суспільний та військовий (лицарський) стан, найціннішими якостями якого були цілеспрямованість, свобода волі, мудрість, відвага, вірність та відданість, самоусвідомлення себе як вагомій політичній сили, здатної суттєво впливати на долю України.

Ключові слова: козацтво, літописна проза, літопис Самовидця, літопис Григорія Грабянки, літопис Самійла Величка.